

Tältet – offentlig samlingsplats

Området Tältet ligger sydost om stadskärnan och är numera bara en mindre rest av sin tidigare omfattning. I äldre tider var Tältet en öppen, ganska jämn yta som i norr, öster och söder avgränsades av en skogbevuxen rullstensås. Under 1800-talet kom området på rullstensåsen – med undantag för den södra delen – att kallas *Kusens backe*. Namnet kommer från smeden *Lars Petter Couse* ("Kusen") som var inblandad i ett mord- och självmordsdrama i staden 1828. I väster låg sjön Yttre Maren. Marken på denna naturliga yta som kallades Tältet bestod av sand och klappersten och var olämplig för odling.

Området fick sitt namn redan under medeltiden då det användes för olika aktiviteter. Sedan hertig Carl, senare kung Karl IX, börjat gynna den lilla staden Tälje under 1580-talet, användes den öppna platsen mest för logering av krigsfolk. När sedan Sverige utvecklades till en militärmakt under första hälften av 1600-talet, passade det öppna området utmärkt för passerande trupper att slå läger på. Det var en lämplig dagsetapp för en marscherande trupp att gå från huvudstaden till landsortsstaden Tälje. Där slog soldaterna läger och reste sina tält för natten innan de dagen därpå tågade vidare, kanske mot Nyköping. Området kallades officiellt för "Rast- och tältplats för soldater" vilket i folkmun blev kort och gott – Tältet.

Efter de stora nordiska krigerna i början av 1700-talet blev det glest med truppbesök i Södertälje och området Tältet användes mest för stadens egna evenemang. Sedan Södertälje 1860 fått järnvägsförbindelse med huvudstaden, kunde militära förflyttningar ske med tåg och Tältet kunde utnyttjas för andra ändamål. En av de första organisationer som förlade sina övningar dit var den frivilliga skarpskyttekåren som bildades 1861. "Skarpskyttarna" brukade samlas på Stora Torget för att under musik tåga ut till Tältet där man först exerceerade och sedan sköt på en anlagd bana.

Vilhelmsund och Karlsvik

Den nya järnvägslinjen kom att bilda gräns söderut för området Tältet. Den enkelspåriga järnvägslinjen kom från *Igelsta anhalt* – senare Östertälje station – gick via en grävd sänka i rullstensåsen och passerade över den gamla kanalen nära villorna Vilhelmsund och Karlsvik. Den senare Villa Karlsvik uppfördes 1889 av den då välkände grosshandlaren Johan Johansson som var sommarboende i staden. Han sålde 1898 Karlsvik till sin granne, Vilhelmina von Wegesack. Hon

skänkte i början av 1900-talet Karlsvik till en stiftelse för förståndshandikappade barn. Den verksamheten upphörde i slutet av 1950-talet. Karlsvik blev en tid under 1960-talet bostäder för byggnadsarbetare och därefter klubblokal för Jugoslaviska föreningen. Huset revs 1999. Vilhelmsund, den sydligaste av de två villorna, uppfördes i början av 1880-talet och var en känd badortsvilla. Den revs i samband med ombyggnaden av kanalen på 1920-talet.

De tidigare nämnda "skarpskyttarna" fick så småningom konkurrens av en grupp som inte ville marschera och exercera utan bara ägna sig åt skytte, de senare kallade sig Södertälje Skyttegille. År 1885 beslöt magistraten att skjutandet på Tältet skulle upphöra då man ansåg att gevärselden utgjorde en säkerhetsrisk för stadsborna. Skyttarna erbjöds en ny skjutbana ute vid Saltskogs gård av den generöse ägaren, Carl Fredrik Liljevalch j:r. Därmed avtågade skyttarna från Tältet och inga skott avlossades där förrän Landsstormen övade under Första världskriget.

Sedan skotten slutat vana på Tältet sökte sig den idrottande ungdomen dit för övningar och tävlingar. Till en början var det ganska oorganiserat men kring sekelskiftet 1900 bildades först Södertälje Sportklubb 1902 och Södertälje Idrottsförening 1904. Båda skaffade sig egna paviljonger där de kunde ha redskap och övrig utrustning samt lokaler för en del klubarbete. På Tältet öppna ytor spelades fotboll och idkades friidrott med stor frenesi. Tältet fungerade som stadens inofficiella idrottsplats till hösten 1923 då den nyanlagda Idrottsparken, IP, öster om Rosenborgsskolan, invigdes.

Tältet som resurs

Något tidigare än idrottsrörelsen var nykterhets-, frikyrko- och arbetarrörelsen verksamma ute på Tältet. Alla tre använde Tältet som resurs. Där ordnade man möten av olika slag, höll föredrag och ordnade fester. Möteslokaler var det ont om i staden och för frikyrko- och framför allt arbetarrörelsen var det till en början problematiskt att hålla möten någonstans. Ute på Tältet hade man en fristad men var å andra sidan utsatta för väder och vind. Möten i regn och snömodd lockade inga stora skaror.

Frälsningsarmén var kanske inte först, men avgjort störst, av frikyrkosamfunden, när det gällde att utnyttja Tältet. Kåren startade sin verksamhet i Södertälje 1889. Redan året därpå ordnade kåren en "sjömanöver" som samlades salvationister från hela Mälardalen. För att kunna samla många deltagare till gudstjänst, byggde kåren ett stationärt

läger ute på Tältet som kallades kort och gott *Lägret*. Detta hade formen av ett fort med hög pallisad, utsmyckad med tinnar och torn. Inne i det bevakade fortet kunde Frälsningsarméns kämpar av båda könen samlas till möten.

Plattformen inne i Lägret kunde rymma 600 personer och vid vissa evenemang samlades upp till 15 000 personer i, och framför allt utanför, Lägret. Det var ett jätteevenemang för den tiden, och skulle vara det även idag. Vid flera av dessa stormöten var Frälsningsarméns grundare, general William Booth, där och predikade. Frälsningsarméns möten hölls varje år från 1890 fram till 1916 då man var tvungen att ställa in med tanke på världskriget som rasade ute i Europa. Livsmedelsbristen i samband med det stora kriget tvingade till återhållsamhet. När tiderna återgick till det normala i början av 1920-talet, fanns inte längre någon marknad för den typen av stora möten och Lägret revs.

Arbetarrörelsen utnyttjade Tältet rätt ofta för möten av olika slag. Särskilt under storstrejken 1909 var Tältet en given samlingsplats. Först när Södertälje arbetarkommun 1923 uppfört ett eget Folkets Hus vid Oxbacksgatan och 1927 kunnat öppna Folkparken, blev möten av den typen färre på Tältet, för att slutligen upphöra.

Folk- och idrottspark

Även stadens styrande insåg Tältets stora fördelar och beslöt i början av 1900-talet att där planera för en blivande Folk- och idrottspark. Man engagerade den kände stadsplaneraren Per Olof Hallman att göra ett förslag till en sådan anläggning. Hallmans förslag blev klart 1903. Det var en märklig och storslagen anläggning som han föreslog. Åt öster, nära nuvarande Grödingevägen, låg själva idrottsanläggningen medan folkparksdelen fanns mot väster och mot kanalen. Närheten till vattnet var väl utnyttjad, med båthus och strandpromenad. I söder var det tänkt att det skulle finnas skid- och kälkbackar.

Hela denna fina tanke blev inaktuell när staten beslöt att ge Södertälje kanal en ny sträckning. Den gamla kanalen, från 1819, hade med tiden blivit för smal, för grund och för krokig. Som ett led i arbetet med en ny kanalsträckning köpte staten 1912 in det privata bolag som drev Södertälje kanal. Den stora förändringen skedde under 1920-talet då kanalen byggdes om och en ny sluss anlades på den nordvästra delen av Tältet. Den ombyggda kanalen med sin nya sluss invigdes i november 1924. Den nya sträckningen blev avsevärt rakare och kom att skära rakt genom den norra delen av Tältet och tog därmed bort ungefär en

fjärdedel av ytan. Planerna på en ny Folk- och Idrottspark lades åt sidan och Tältet levde vidare i förminskad form.

Förändringen och minskningen innebar för Tältets del både för- och nackdelar. Nackdelen blev den minskade ytan för aktiviteter. På plussidan kunde man notera att den nya slussbron gjorde det mycket lättare att komma till Tältet inifrån staden. Den nya järnvägsbron över den ombyggda kanalen innebar även att folk från de sydvästra delarna av staden lättare kunde nå Tältet.

Hallmanplanen 1903

Hallmanplanen från 1903 kom, som tidigare beskrivits, inte till utförande utom i ett avseende. De på planen inritade skid- och kälkbackarna kompletterades med en hoppbacke och anläggningen uppfördes som beredskapsarbete under 1930. Initiativtagare var Vinterkurortsföreningen i Södertälje, en ideell förening som ville utöka turistsäsongen i staden. Hoppbacken blev uppskattad och användes rätt flitigt under krigsåren i början av 1940-talet och sporadiskt ända in på 1950-talet. Vinterkurortsföreningen hade upplösts redan 1934 men hoppbacken drevs vidare i kommunal regi.

Under 1930-talet återuppstod Tältet som samlingsplats. Olika föreningar och korporationer insåg möjligheterna och förlade evenemang dit. Gästande cirkusar, som tidigare använt en öppen plats vid Kvarnbergsgatans södra sida, övergick till att slå upp sina stora tält på Tältet. Den största var under flera år Cirkus Scott. Olika motorklubbar började anordna motorcykeltävlingar där och kunde dra nytta av den backiga terrängen i Tältets södra del. Partiet kring hoppbacken var i viss mån som gjort för en del svåra moment i denna typ av tävlingar.

I den sydligaste delen av området Tältet, där den tidigare beskrivna banvallen gått, fanns en öppen plats. Den delen av Tältet uppläts 1949 av staden till Södertälje Ridklubb. Klubben placerade där en överbliven utställningsbyggnad från Världsportutställningen i Stockholm 1949 och några utrangerade militärbaracker. Utställningsbyggnaden blev manege och barackerna stall. I dessa kom Södertälje Ridklubb att ha en framgångsrik verksamhet under många år fram till 1994 då klubben flyttade till en ny anläggning vid Lina. I början av 1996 brann det gamla ridhuset på Tältet ner. Ridsportplatsen användes senare som upplagsplats under byggnaden av den nya Saltsjöbron (precis som senare som upplagsplats under byggnaden av nya järnvägsbron, webbmasters anm).

Tältet var under åren en populär samlingsplats genom sina stora ytor och närheten till staden. Där hölls idrottsmässor och lantbruksutställningar. Från 1948 hade Barnens Dag sina regattor på Tältet, evenemang som drog stora besökskaror. Under ett veckoslut i augusti samlades en stor del av stadens befolkning för att delta i festligheterna. Under åren var det många kända artister som uppträdde där: Alice Babs, Stig Järrel och Sigge Fürst för att nämna några. Ett publikrekord blev det söndagen 24 augusti 1952 då Jussi Björling sjöng. Då räknade arrangörerna in över 10 000 åhörare. Kvällen innan hade Gösta "Snoddas" Nordgren uppträtt för "bara" 4 000 åhörare. Barnens Dagsfestligheterna brukade avslutas med ett stort fyrverkeri som gick i luften från en flotte i Yttre Maren under söndagskvällen. Det var ett mäktigt skådespel som aldrig förfelade sin verkan. Barnens Dag upphörde med festligheterna på Tältet 1977.

Nya Täljebadet

Förändringarna på Tältet kom i början av 1960-talet då staden började anlägga det nya Täljebadet. Under många år hade Södertälje Simsällskap drivit på för att få en ordentlig inomhusbassäng i Södertälje. Som ett provisorium hade gamla Badinrättningens byggnad från 1905 fått stå kvar i Badparken och där kunde stadens invånare bada. Bassängen i Badinrättningen var tio meter lång och bara till för motionssimning. Det nya Täljebadet öppnades 3 augusti 1964 med alla moderniteter och en 25-metersbassäng för tävlingssimning. Anläggningen Nya Täljebadet tog ytterligare ett stycke av det "fria" Tältet. I samband med att Täljebadet byggdes försvann den populära minigolfbanan intill Karlsvik.

Sedan badanläggningen tagits i bruk var Tältet inte längre lika lämpligt för utomhusaktiviteter. Man försökte så gott det gick att ordna arrangemang på de kvarvarande ytorna. Först när Scaniarinken öppnade 1970 fick staden på nytt ett rymligt mässområde. Ute på Tältet fortsatte dock verksamheten med mindre evenemang. Nästa steg i Tältets förvandling blev den stora ombyggnaden av Täljebadet till Sydpoolen som skedde under åren 1986-89. Den långa byggtiden berodde på att badet var öppet under hela ombyggnadsperioden. Slutligen kunde Sydpoolen med sitt "Äventyrsbad" invigas och öppnas för allmänheten den 26 augusti 1989.

Med Sydpoolens utökade volymer och avsevärt fler parkeringsplatser blev gamla Tältet helt förändrat. Bara några enstaka nöjesfält slog tillfälligt upp sina anordningar vid korta besök. Det alltmer ökande behovet av bostäder med vattennära läge i närheten av centrum gjorde

att kommunens styrande beslöt att upplåta resten av Tältet för boende. Efter många turer och förslag enades man om att upplåta marken åt Riksbyggen och onsdagen den 30 augusti 2000 togs symboliskt första spadtagen av cheferna för Riksbyggen och den kände Södertälje-ambassadören Hasse Tellemar. Arbetena kom igång under 2001 och gick sedan planenligt. Den första inflyttningen skedde under senhösten samma år och hela Tältetområdet invigdes 2002.

Januari 2002
Göran Gelotte

Hösten 2003 var hela området med sina två bostadsrättsföreningar Manegen och Tältet, och parhusen närmast kanalen, färdigbyggt och inflyttat.